

Actituds i usos lingüístics a la Catalunya Nord (1993-1998)

Autor

Marc Leprêtre

Breu nota metodològica

Les dues enquestes van ser dutes a terme per l'empresa de demoscòpia Média-Pluriel Méditerranée per encàrrec de la Regió de Llenguadoc-Rosselló. L'objectiu principal era determinar la situació general de la llengua catalana pel que fa a les competències lingüístiques de la població, els usos lingüístics i les actituds dels parlants respecte de la llengua. Ambdues enquestes constaven de 34 preguntes realitzades mitjançant entrevistes telefòniques a 500 persones repartides en diferents municipis de la regió (13 municipis de menys de 1.000 habitants; 23 municipis d'entre 1.000 i 5.000 habitants; 10 municipis d'entre 5.000 i 10.000 habitants, i la ciutat de Perpinyà). Les persones enquestades van ser triades en funció del sexe, de l'edat, de la categoria socioprofessional, de les dimensions de la població i de la zona de residència.

Principals resultats de l'enquesta de 1993

D'acord amb l'enquesta de 1993, el nombre de persones que saben parlar català és d'aproximadament 141.000, d'entre les quals el 33,6 per cent afirmava expressar-se correctament en català. D'entre les persones que declaraven saber parlar català, el 65,8% el parlava cada dia o sovint (93.100 persones), el 23,4% de tant en tant (33.100 persones), el 7,4% rarament (10.400) i el 3% declarava no parlar-lo mai (4.200 persones).

Pel que fa a la capacitat d'entendre el català, entre 175.000 i 192.500 persones declaraven entendre'l. D'entre aquestes, l'11% afirmava que podia entendre el sentit general de les converses, el 15% que l'entenia

fàcilment i el 37% perfectament. En canvi, una de cada sis persones enquestades declarava que només podia entendre algunes paraules o expressions corrents, i una de cada cinc afirmava no entendre gens el català. Destaca el fet que com més petita era la població, més augmentava el percentatge de persones que declaraven que el fet d'entendre el català constituïa un element d'identificació important amb el territori. Així mateix, la proporció de persones que posseïen un bon coneixement de català també augmentava amb l'edat: si només el 28% dels joves d'entre 18 i 24 anys tenien una bona competència en català, la proporció s'incrementava fins al 79% entre les persones majors de 65 anys.

Respecte de l'ús del català entre les diferents categories socioprofessionals, els agricultors i els jubilats eren les categories en què els nivells de comprensió eren més alts.

La gran majoria (84%) de les persones que havien nascut o havien passat la major part de la seva infantesa al departament dels Pirineus Orientals entenien el català, com ho demostra el fet que el 94% de les persones que entenien perfectament el català eren nascudes a la Catalunya Nord.

Pel que fa a la competència oral, entre 135.000 i 149.000 persones declaraven saber parlar català (el 34% deia parlar-lo correctament, el 6% afirmava poder mantenir una breu conversació i el 10% declarava saber parlar-lo molt poc). L'11% només utilitzava algunes paraules o expressions mentre que el 40% no el sabia parlar gens. El 75% de les persones que sabien parlar català declarava que no tenia cap problema d'expressió mentre que el 16% afirmava que la seva competència imperfecta els impedia utilitzar la llengua amb comoditat.

Com en el cas de les persones que entenen el català, la proporció de persones que parlaven català augmentava de manera inversament proporcional a la grandària del seu lloc de residència: així, als pobles de menys de 1.000 habitants el 70% sabien com a mínim parlar una mica el català, mentre que a Perpinyà el percentatge baixava fins al 39%.

Respecte dels àmbits d'ús, el català es parlava principalment amb la família i els amics

Taula 1. Evolució de les competències lingüístiques generals (1993-1998)

	1993	1998
Entenen el català	63	55
El saben parlar	48,6	34
El saben llegir	40,7	39
El saben escriure	40	27

Font: Média-Pluriel Méditerranée (1993, 1998)

(66%), amb la gent gran (37%) i en les interaccions diàries (37%). L'ús del català també augmentava amb l'edat: el 16% dels joves d'entre 18 i 24 anys declaraven parlar correctament el català mentre que el percentatge augmentava a 73 entre les persones majors de 65 anys. Els agricultors (72%) i els jubilats (63%) eren les categories socioprofessionals en què es detectava un nombre més elevat de catalanoparlants. Quant a les relacions entre nivell d'escolarització i ús del català, el 47% de les persones que declaraven parlar correctament el català només tenien un diploma d'estudis primaris (o cap). Cal notar que es pot atribuir aquesta correlació al fet que el català era utilitzat principalment per persones grans que no van tenir un accés continuat a l'ensenyament en la seva infantesa. Finalment, no hi havia diferències significatives pel que fa als usos lingüístics entre homes i dones. Pel que fa a la competència lectora, entre 54.000 i 61.000 persones declaraven saber llegir en català, de les quals el 75% afirmava llegir-lo correctament i el 34% amb dificultats. El 15% deia llegir habitualment en català, el 69% de manera ocasional i el 14% mai.

Finalment, quant a la competència escrita, el 22% de les persones que sabien llegir català també el sabien escriure i el 20% de les persones que sabien parlar català també el sabien escriure. El 60% de persones que sabien escriure el català eren majors de 55 anys. Els agricultors i els estudiants eren les categories socioprofessionals en les quals un percentatge més elevat declarava saber escriure en català (25%).

Pel que fa a l'ús de la llengua, el 66% dels qui sabien parlar català declaraven parlar-lo diàriament o molt sovint, el 23% de tant en tant, el 7% rarament i el 3% mai. Les persones que parlaven habitualment català consideraven que la seva pràctica lingüística era estable (61%), el 21% considerava que disminuïa i el 19% que augmentava. Excepte en la franja d'edat entre 18 i 24 anys, com més joves eren les persones més afirmaven que parlaven habitualment en català.

Respecte de la transmissió intergeneracional de la llengua, només una minoria conscienciada parlava sistemàticament català amb els seus fills. Segons l'enquesta de 1993, és majoritàriament en el nucli familiar i d'amistats on la gent aprèn el català. Cal destacar el fet que la majoria de les persones no havien decidit mai aprendre el català, ja que el seu procés d'aprenentatge

s'havia fet de manera natural (89%). Així mateix, la majoria de les persones que no sabien català (79%) declaraven que mai no havien tingut l'oportunitat d'aprendre'l en l'ensenyament reglat.

Pel que fa a la vitalitat lingüística i a les actituds respecte del català, el 53% dels enquestats citava espontàniament el català quan se'ls preguntava quina llengua es parla al departament dels Pirineus Orientals, mentre que només un 8% citava l'occità. Si tenim en compte les categories socioprofessionals, eren principalment les mestresses de casa (64%) i els agricultors (61%) els que esmentaven més sovint el català, mentre que els directius i els membres de professions intel·lectuals citaven menys sovint el català (38%).

Si tenim en compte variables com ara l'edat, el sexe o el lloc de residència, arribem a la conclusió que el nom de la llengua no era objecte de cap polèmica i que hi havia una opinió generalitzada sobre el nom de *llengua catalana*. Respecte de la unitat de la llengua, el 67% dels enquestats considerava que la llengua que es parla al departament dels Pirineus Orientals no és la mateixa que la que es parla a Barcelona, València, Andorra o a les Illes Balears. Entre les persones que sí que afirmaven que es tracta de la mateixa llengua trobem una major proporció d'individus que declaraven saber parlar correctament el català que en el conjunt de la població (47% i 43%, respectivament) i de persones que el parlaven cada dia o molt sovint (76% i 66%, respectivament).

Pel que fa a la influència de Principat sobre la Catalunya Nord, el 35% de les persones enquestades considerava que l'ús del català progressa a Catalunya i només un 5% considerava que retrocedeix. Hi ha una clara correlació entre el fet d'entendre el català i considerar que l'ús del català progressa a Catalunya. Les dues tercers parts dels qui pensaven que el català progressa al Principat consideraven que això afavoriria l'extensió de l'ús del català a la Catalunya Nord.

En la franja d'edat compresa entre els 18 i els 24 anys (la qual cosa representa el 28% de les persones que declaraven saber parlar català) dominava la percepció de la regió com una zona catalanòfona. Els agricultors, els artesans, els comerciants i els petits propietaris tenien una major tendència que no pas les altres categories socioprofessionals a considerar que el nombre de persones que parla català és elevat.

El 46% dels enquestats considerava que l'ús de la llengua disminueix. Destaca el fet

que aquells que sabien parlar català consideraven en major proporció (30%) que l'ús del català augmenta a la regió, a la vegada que aquesta tendència era més pronunciada entre les dones que no entre els homes. En canvi, els agricultors, els quadres qualificats i els estudiants consideraven majoritàriament que l'ús del català disminueix a la regió. Així mateix, el 80% dels enquestats d'entre 18 i 24 anys pensaven que l'ús del català està en retrocés.

Finalment, pel que fa a la identificació amb la llengua, el 56% dels enquestats declarava sentir-s'hi molt lligat, principalment a la comarca del Vallespir, on el percentatge arribava al 80%. En línies generals, la intensitat de la identificació amb la llengua augmentava de manera inversament proporcional a les dimensions del lloc de residència. Òbviament, les persones que sabien parlar català són les que més s'hi identificaven, així com els homes, els agricultors i els jubilats. El 36% de les persones que no entenien el català se sentien bastant identificades amb la llengua.

L'enquesta de 1998

D'entre el 55% de la població que declara saber parlar català (34%), el 46% diu parlar-lo sovint o cada dia. El 52% declara que la seva pràctica és estable. Pel que fa a la competència passiva en funció de les categories socioprofessionals, els percentatges són els següents: agricultors 100%, quadres qualificats/professions intel·lectuals i liberals 65%, jubilats 63%, obrers 63% i professions intermèdies 61%.

La competència és més alta entre la població dels pobles petits, a la vegada que també l'edat i el temps de residència al departament dels Pirineus Orientals constitueixen variables importants de cara als usos lingüístics dels enquestats. El 46% dels qui declaren saber parlar català l'utilitzen sovint o cada dia (el 56% d'homes i el 34% de dones), i més en les poblacions de menys de 5.000 habitants, on entre el 51% i el 55% dels enquestats el parla cada dia o sovint (45% en les poblacions d'entre 5.000 i 10.000 habitants i 34% a Perpinyà). Quant als usos lingüístics, el 38% dels enquestats considera que l'ús del català ha disminuït al llarg dels últims anys; el 24% considera que és estable i el 24% que ha augmentat.

El 52% dels que afirmen entendre el català el saben llegir (39% de la població total). La competència augmenta en funció

de l'edat i com més petit és el lloc de residència. D'entre els que diuen saber llegir, el 12% el llegeix sovint o cada dia (és a dir el 5% de la població total), el 41% ocasionalment i el 35% rarament. El 27% de les persones que declaren saber llegir saben escriure en català (11% de la població total).

Pel que fa a la transmissió intergeneracional, el 46% declara que almenys un dels seus progenitors sap o sabia parlar català (39% entre els joves d'entre 15 i 24 anys). El percentatge augmenta a mesura que disminueixen les dimensions del municipi (60% en els pobles de menys de 1.000 habitants, 50% en les poblacions d'entre 1.000 i 5.000 habitants, 44% en les poblacions d'entre 5.000 i 10.000 habitants i 38% a Perpinyà). A la vegada, el 22% dels pares declaren que almenys un dels seus fills sap parlar català (46% en els pobles de menys de 1.000 habitants). També el nivell d'identificació amb el català està estretament lligat al fet de tenir pares que parlen o parlaven català: el 75% de fills de catalanòfons està molt o bastant identificat amb la llengua.

Respecte de l'aprenentatge del català, el 17% dels enquestats desitjaria aprendre català i el 22% dels que només entenen unes paraules desitjarien poder perfeccionar els seus coneixements. Així mateix, el 62% desitja que els seus fills aprenguin català a l'escola (o hauria desitjat que l'apreguessin), i el 80% està a favor que s'introdueixi en l'ensenyament del francès traduccions de textos de literatura catalana.

El 48% dels enquestats declara sentir-se molt o bastant identificat amb la llengua i el 68% es declara a favor d'augmentar el bilingüisme francès-català. En aquest sentit cal destacar que les dues terceres parts dels enquestats estan a favor de la retolació bilingüe dels carrers.

Pel que fa als mitjans de comunicació, gairebé la meitat dels lectors de premsa regional llegeix articles en català (quan n'hi ha), una de cada tres persones escolta programes de ràdio en català i la meitat dels enquestats declara mirar programes en català a la televisió (33% de tant en tant i 16% regularment).

Comparació de les dues enquestes

Finalment, les taules 2, 3 i 4 ofereixen una comparació dels resultats més destacats d'ambdues enquestes.

A grans trets, els resultats de les dues enquestes ressenyades indiquen una certa pèr-

Taula 2. Ús del català entre els catalanoparlants

	1993	1998
Diàriament / Molt sovint	66	46
Ocasionalment	23	32
Rarament	7	20
Mai	3	2

Font: Média-Pluriel Méditerranée (1993, 1998)

Taula 3. Considereu que el vostre ús del català és...

	1993	1998
Estable	61	52
Disminueix	21	21
Augmenta	19	21

Font: Média-Pluriel Méditerranée (1993, 1998)

Taula 4. Desitjariau que els vostres fills aprenguessin català?

	1993	1998
Sí	56,9	62
No	27,4	33
Els ho escolliran	15,5	5

Font: Média-Pluriel Méditerranée (1993, 1998)

dua d'intensitat del procés de francesització històric que s'ha anat estenent des de les grans ciutats fins als pobles i de l'erosió de la identitat generada per les migracions internes d'individus procedents de les altres regions de França. Un factor determinant n'és el coneixement creixent dels rossellonesos de la realitat lingüística, econòmica i social del Principat, la qual cosa ha comportat una reidentificació de la població local amb la llengua i la cultura catalanes i un cert increment de la transmissió intergeneracional de la llengua. Cal destacar el fet que, contràriament al que havia estat la pauta habitual, actualment és en els pobles i ciutats de més de 5.000 habitants on més es transmet la llengua.

Finalment, i pel que fa a les actituds respecte de la llengua, la població jove mostra un nou interès per l'aprenentatge del català, a la vegada que el conjunt de la població és bastant favorable a la introducció gradual del bilingüisme francès-català, tant a les escoles com en els usos públics.

Referències bibliogràfiques

MÉDIA PLURIEL MÉDITERRANÉE. *Catalan: Pratiques et représentations dans les Pyrénées Orientales. Sondage: Résultats et analyses.* Montpellier: Média Pluriel Méditerranée, juillet 1993, 44 p.

MÉDIA PLURIEL MÉDITERRANÉE. *Pratiques et représentations du catalan. Région Languedoc-Roussillon.* Montpellier: Média Pluriel Méditerranée, janvier 1998, 51 p.